# Eğitimde Kapsayıcılık
## Soru-Cevap

**1. Soru: Kapsayıcı eğitim nedir?**

**Cevap:** Kapsayıcı eğitim, her bir öğrencinin kendi öğrenme ve gelişim özellikleri, ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda eğitime erişimini, eğitim ortamlarına katılımını ve bu doğrultuda onlarla ilgili profesyonellerin desteklenmesine yönelik süreçleri gerektiren bir "anlayış"tır. Engelleri ortadan kaldırmayı, tüm öğrencilerin aynı yaştaki akranları ile öğrenme deneyimlerine ve öğrenme ortamlarına katılmalarını sağlayan temel bir insan hakkı ve eğitimde sistemli bir reform sürecidir.

**2. Soru: Kapsayıcı eğitimin yararları nelerdir?**

**Cevap:** Kapsayıcı eğitim, tüm öğrencileri destekleyebilecek bir altyapı üzerinde, öğretmenlerin mesleki gelişimi de bu yönde sağlanarak sunulduğunda, öğrencilere, ailelere ve topluma yararı olabilecek bir anlayıştır. Tüm çocukların aileleri kapsayıcı eğitim ortamlarında eğitim alan çocukları vesilesi ile kapsayıcı eğitime yönelik olumlu tutum geliştirmektedir. Kapsayıcı ortamlarda bulunan çocuklar ayrıştırılmış ortamlarda eğitim gören benzer özellikteki akranlarına göre öğretimsel hedeflerinde bulunan iletişim, sosyal ve akademik becerileri daha kısa sürede öğrenebilmektedir.

**3. Soru: Kapsayıcı eğitimin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminden farkı nedir?**

**Cevap:**

| Kaynaştırma/Bütünleştirme | Kapsayıcı Eğitim |
|---|---|
| Özel gereksinimli çocuklara odaklıdır. | Tüm çocukların özelliklerini dikkate alarak eğitimde eşit erişime yöneliktir. |
| Çocukların eğitim ortamına hazır olmasını gerektirir. | Eğitim ortamlarının çocukların özelliklerine göre yapısal ve işlevsel olarak düzenlenmesi söz konusudur. |
| Genel eğitim ortamlarında çocukların yarı zamanlı ya da tam zamanlı şekilde bulunmasını içerir. | Tüm çocukların gelişimsel özellikleri ve gereksinimlerine göre öğretimsel uyarlamalar yapılarak eğitim ortamlarına erişim ve katılımlarını içerir. |
| Çocukların "bireysel farklılıkları" ön plandadır ve çoğu zaman bu durum sorun ya da ayırıcı özellik olarak görülür. | "Çeşitlilik" esastır ve bireysel farklılıklar olağan karşılanarak ayırıcı özellik şeklinde vurgulanmaz. |
| Ayrıştırılan çocukların bütünleştirilmesine yönelik destek sunulur. | Tüm çocukların okula aidiyeti, katılımı için gerekli tedbirler alınır. |

**4. Soru: Kapsayıcı eğitimin gerekçeleri nelerdir?**

**Cevap:** Kapsayıcı eğitim yaklaşımının eğitimsel, sosyal ve ekonomik gerekçeleri bulunmaktadır. Eğitimsel gerekçeler bağlamında, kapsayıcı eğitim yaklaşımı işler hâle geldiğinde, okullarda tüm çocuklar birlikte eğitim alabilir ve bireysel farklılıklara yanıt veren, tüm çocukların yararlanabildiği öğretim yöntemlerinin kullanılarak tüm çocukların gelişimsel olarak ilerlemeleri desteklenebilir.

Sosyal gerekçeler bağlamında, kapsayıcı okullar, tüm çocukların birlikte eğitim almasını sağlayarak farklılıklara karşı tutumları değiştirebilir, insanları barış içerisinde, bir arada yaşamaya teşvik eden adil ve ayrımcı olmayan bir toplumun temelini oluşturur.

Ekonomik gerekçeler bağlamında ise; kapsayıcı eğitim uygulanan okulları oluşturma ve sürdürmenin belirli özelliklere sahip çocuklara yönelik uzmanlaşmış kişilerle, farklı türde okullarda verilen hizmetlerden oluşan karmaşık bir sistemden daha az maliyetli olabileceği düşünülmektedir.

**5. Soru: Kapsayıcı eğitimin ilkeleri?**

**Cevap:**
• Kapsayıcı değerleri eyleme geçirme,
• Her insanın yaşamına eşit derecede önem verme,
• Herkesin aidiyet hissetmesine destek olma,
• Çocukların öğrenme ve öğretime katılımlarını sağlama,
• Dışlanmayı, ayrımcılığı ve öğrenmeye katılıma engel olan durumları azaltma,
• Çeşitliliği ve herkese eşit derecede saygıyı teşvik etmek için kültürler, politikalar ve uygulamalar geliştirme,
• Öğretim süreçlerinden geniş ölçüde faydalanmak için kapsayıcı uygulamadan yararlanma,
• Çocuklar arasındaki ve yetişkinler arasındaki farkları öğrenme için bir kaynak olarak ele alma,
• Çocukların yerel tabanlı, yüksek kalitede eğitim alma hakkını kabul etme,
• Çocuklarla birlikte, çalışanlar ve aileler için de okulları geliştirme,
• Başarıların yanı sıra, olumlu okul ortamı oluşturmanın değerini öne çıkarma,
• Okullar ile okulların değerleri ve bulundukları yakın çevre arasındaki olumlu ilişkileri teşvik etme,
• Kapsayıcı eğitimin, topluma dâhil olmanın bir göstergesi olduğunun farkına varmadır.

**6. Soru: Kapsayıcı eğitime yönelik uluslararası düzenlemelerden olan "insan hakları temelli süreç (1948 ve sonrası)"e ilişkin gelişmeler nelerdir?**

**Cevap:** *1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*

*1952 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*

*1960 UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme*

*1966 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*

*1971 BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi*

*1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi*

*1981 UNESCO Sundberg Bildirgesi*

*1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı*

*1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*

**7. Soru: Kapsayıcı eğitime yönelik uluslararası düzenlemelerden olan "özel gereksinimli çocuklara yönelik süreç (1990 ve sonrası)"e ilişkin gelişmeler nelerdir?**

**Cevap:** *1990 Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı*

*1993 BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar*

*1994 UNESCO Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi*

*1996 BM Engellilik Strateji Belgesi*

**8. Soru: Kapsayıcı eğitime yönelik uluslararası düzenlemelerden olan "dezavantajlı gruplara yönelik süreç (2000 ve sonrası)"e ilişkin gelişmeler nelerdir?**

**Cevap:** *2000 UNESCO Dünya Eğitim Forumu ve Dakar Eylem Çerçevesi; Avrupa Komisyonu Engelsiz Avrupa Tebliği*

*2003 BM Engellilik İçin Fırsat Eşitliği*

*2004-2010 Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı*

**9. Soru: Kapsayıcı eğitime yönelik uluslararası düzenlemelerden olan "eğitim sistemlerinin dönüşümüne yönelik gelişmeler (2005 ve sonrası)"e ilişkin gelişmeler nelerdir?**

**Cevap:** *2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi: Herkes İçin Eğitime İlişkin Erişilebilirliği Sağlama*
*2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi*
*2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı*

*2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi*

*2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Raporu*

*2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma: Daha Kapsayıcı ve Adil Toplumlar İçin Eğitim Sistemlerini Değerlendirme Rehberi*

*2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi*

*2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama*

*2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi*

*2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi'nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıcılık: Mevcut Durum, Eğilimler ve Zorluklar; Küresel Eğitim İzleme Raporu: Eğitimde Kapsayıcılık*

*2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi*

**10. Soru: Kapsayıcı eğitime yönelik ulusal yasal düzenlemeler nelerdir?**

**Cevap:**

| Yasalar | Maddeler |
|---|---|
| 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961) | Madde 12."Mecburi ilköğrenim çağında bulundukları hâlde zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan engelli olan çocukların eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır."<br>Madde 46. "Her çocuk mecburi ilköğrenim çağına girdiği yılın başında (…) ilköğretim okuluna kayıt ve kabul edilir. Her veli yahut vasî veya aile başkanı, çocuğunu zamanında okula yazdırmakla yükümlüdür." |
| 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973) | Madde 4. "Eğitim kurumları dil, din, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."<br>Madde 8. "Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır." |
| 573 Sayılı KHK (1997) | Madde 4. "Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir."<br>Madde 7. "Tanısı konulmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitim zorunludur. Bu eğitim özel eğitim okulları ve diğer okul öncesi eğitim kurumlarında verilir." |
| 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005) | Madde 15. "Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve engelli olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır." |
| 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) | Madde 66. "Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır." |
| 6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) | Madde 28. "54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir." |

**11. Soru: Kapsayıcı eğitimin önemi nedir?**

**Cevap:**
• Farklı gelişim özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine sahip çocukların öğrenme ortamlarında bir arada bulunmalarını, başkalarına saygı göstermelerini ve toplumun değerli bir bireyi olmalarını sağlar.
• Çocukların güçlü yanlarını öne çıkarır.

• Ayrıştırıcı eğitim ortamlarının doğurabileceği ayrımcı yaklaşımların önüne geçer.

• Çocuklar arasındaki farklılıkları gözetmeksizin, okula gelen tüm çocuklara yarar sağlamayı amaçlar.

• Tüm çocukların gelişimini ve akademik başarısının yükselmesini destekler.

• Çocukların aile dışındaki ortamlarda sosyal ilişkilerinin ve etkileşimlerinin gelişmesini sağlar.

• Sivil katılım, istihdam ve toplum hayatını kapsayıcı hâle getirir.

• Tüm çocukların toplumsal yaşama katılımını sağlar.

• Tüm çocukların öğretmenleri, ebeveyni ve akranları tarafından desteklenmesini sağlar.

**12. Soru: Kapsayıcı eğitimin bileşenleri nelerdir?**

**Cevap:** Kapsayıcı eğitim erişim, katılım ve destek olmak üzere üç bileşende şekillenmektedir.

*Erişim,* fiziksel engellerden arındırılarak sınıfın her noktasının tüm çocuklar tarafından kullanılabilir olması, öğrenmeyi desteklemeye yönelik çeşitli türde etkinliklere izin veren şekilde sınıf ortamının düzenlenmesi ve sınıftaki tüm materyallerin çocuklar tarafından bireysel gereksinimleri temelinde kullanılabiliyor olmasını ifade etmektedir.

Katılım**,** oyun ve öğrenme etkinlikleri ile meşgul olma ve her bir çocuk için aidiyet duygusunu teşvik etmeye yönelik çeşitli öğretim ve müdahale yaklaşımları kullanmayı ifade etmektedir.

Destek ise kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamalarının gerçekleştirilmesi için sistem düzeyinde desteklerin altyapısının oluşturulmasına yöneliktir. Okullarda çalışan profesyonellerin mesleki gelişimi, organizasyon yapıları ve kapsayıcı eğitimi destekleyen veri sistemleri ile iş birliğini kapsamaktadır.

**13. Soru: Kapsayıcı eğitimin bileşenlerinin önemi nedir?**

**Cevap:**
• Kapsayıcı eğitim bileşenlerinin tamamı çocuğu merkeze alarak, ona bireyselleştirilmiş destekler sunulmasını,
• Eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini,

• Buna yönelik olarak öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.

**14. Soru: "Kapsayıcı Sınıf Ekolojisi" nedir?**

**Cevap:** Kapsayıcı sınıf ortamlarının fiziksel ve sosyal özellikleri birbirleri ile ilişkilidir ve içerisinde bulunanların davranış özellikleri ile birlikte "ekolojik" olarak ele alınmaktadır. Sınıf ortamının düzenlenmesi ve tüm çocuklar için yararlı hâle getirilmesinde fiziksel ve sosyal ekolojik özelliklerin bir arada ele alınması önemlidir. Fiziksel ekolojik özellikler kapsamında materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler, sınıftaki yetişkin-çocuk oranı yer almakta iken sosyal ekolojik özelliklerde akran etkileşimi, yetişkin-çocuk etkileşimi, materyaller ve ortamla etkileşim, sosyal ilişkiler, aidiyet yer almaktadır.

**15. Soru: Kapsayıcı okul nedir?**

**Cevap:** Kapsayıcı okul; farklılıklarına rağmen tüm öğrencilerin başarabileceğine inanan, ortak bir anlayış geliştirmiş, kişisel haklara ve eşitliğe değer veren okulları tanımlamakta kullanılan bir kavramdır.

**16. Soru: Kapsayıcı okulun ilkeleri nelerdir?**

**Cevap:**

• Bu okullarda, özelliklerine veya kişisel koşullarına bakılmaksızın her tür öğrenciye erişim izni verilir. Eğitim fırsat eşitliği ve adaleti temelinde bir hak olarak görülür.

• Çocukların yaşam kalitesinin sadece öğrenme düzeyinde değil, her alanda artması hedeflenir. Çocuklar bir bütün olarak ele alınarak tüm gelişim alanları desteklenmeye çalışılır.

• Öğretmenler, kendilerini sınıflarında sadece bilgi aktarmaya adamak yerine rehberlik ve destek rolüne sahiptir. Öğretmenin rol ve sorumluluklarında farklılaşmalar vardır. Öğretmen bu rol ve sorumlulukları diğer paydaşlar ile paylaşmaya gönüllü ve isteklidir.

• Kapsayıcı eğitime dayalı okullar, çocuğu, kendi dönüşümünü gerçekleştirebilecek özerk ve yetenekli bir kişi olarak görür. Bireysel farklılıklar bir dezavantaj değil gelişime destek noktası olarak ele alınır.

• Öğrencilerde eleştirel düşünmeyi teşvik etmeye ve farklı olanları kabul ederken kendi fikirlerini geliştirmelerine izin vermeye çalışılır. Bu demokratik tutumun diğer yaşam alanlarında da hayata geçirilebilmesi için tedbirler alınır.

• Öğretmenler, öğrencilerin performansını yalnızca akademik sonuçlarına göre değil, yetenekleri veya genel ilerlemeleri gibi diğer faktörlere göre de değerlendirmelidir.

**17. Soru: Düzeltici geri bildirim nedir?**

**Cevap:** Düzeltici geri bildirim, öğrencilere yapması istenilen görevle ilgili sunulan geri bildirimdir. Çocuğun davranışının ya da tepkisinin yanlış ya da uygun olmadığını bilmesini sağlamakta ve çocuğa daha uygun bir alternatif sunmaktadır. Örneğin, renklerle ilgili bir etkinlik yapılıyorsa ve öğretmen bir çocuğa mavi renkli bir legoyu gösterip "Bu ne renk?" diye sorduğunda çocuk "sarı" diyorsa, öğretmenin çocuğun tepkisi ardından "Bu mavi" demesi ve 2-3 saniye bekleyerek çocuktan "mavi" demesini beklemesi düzeltici geri bildirimdir.

**18. Soru: Betimleyici geri bildirim nedir?**

**Cevap:** Betimleyici geri bildirim, öğrencilere davranışlarının bulunduğu ortama ve kişilere etkisi ile ilgili sunulan, olumlu olarak ifade edilen geri bildirimdir. Örneğin, serbest oyun zamanında çocuklara "Ayşe ile oyuncaklarını çok güzel paylaştın.", "Onunla oynadığın için Can çok mutlu oldu, harikasın!" gibi çocukların davranışlarını betimleyerek onlara sunulan geri bildirim betimleyici geri bildirim olarak düşünülebilir.

**19. Soru: Çaba geri bildirimi nedir?**

**Cevap:** Çaba geri bildirimi, öğrencilere öğrenme sürecindeki çabalarına yönelik davranışlarına sunulan geri bildirimdir. Örneğin, sanat etkinliğinde fırça ile boyama yapan bir çocuğa öğretmeninin "Çok çabalıyorsun, boyamanı bitirmek üzeresin." demesi ya da parkta kumu bir kaptan diğerine boşaltmaya çalışan ve ard arda deneyen çocuğa "Gerçekten çok çalışıyorsun, deniyorsun." şeklinde yaptıklarını ifade etmesi çaba geri bildirimi olarak düşünülebilir.

**20. Soru: Geleneksel sınıflar ve öğretimin uyarlandığı sınıflar arasındaki farklar nelerdir?**
**Cevap:**

| Geleneksel Sınıflar | Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar |
|---|---|
| Öğretim öğretmen merkezlidir. | Öğretim öğrenci merkezlidir. |
| Öğretim genel olarak büyük grup etkinlikleri şeklinde yapılır. | Farklı gruplama formatları (büyük grup, küçük grup, akran eşleme) vardır. |
| Gruplar oluşturulurken sabit ve öğretmen yönlendirmeli olarak düşük, orta, yüksek başarılıların grupları şeklinde yapılır. | Öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve ilgilerine göre gruplamalar yapılır. |
| Öğretmen daha çok orta seviyedeki öğrencilere göre öğretim yapar. | Öğretmen sınıfındaki herkesin özelliklerini dikkate alarak öğretim yapmaya çalışır. |
| Öğretim tek bir şekilde (ders anlatımı yoluyla) sağlanır. | Öğretim birden fazla yolla sağlanır. |
| Öğretim görevleri, sınıf düzeyindeki standartlarla uyumludur. | Sınıf düzeyindeki standartlarla uyum sağlarken, öğretim görevleri öğrencilerin ihtiyaçlarına ve farklılıklarına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır. |
| Öğretmen bilgiyi sunmak için tek bir kaynağa güvenir. | Öğretmen bilgileri sunmak için çeşitli materyaller (örneğin, birden fazla sınıf düzeyinden ders kitapları, bilgisayar yazılımı) kullanır. |
| Öğretmen tüm öğrencilere aynı ödevi verir. | Öğretmen birkaç ödev seçeneği sunar. |

**21. Soru: Öğrenme içeriğinin uyarlanması hangi yollarla yapılabilir?**

**Cevap:** Öğrenme içeriğinin uyarlanması; öğrenme içeriğinin miktarı, zorluğu değiştirilerek, alternatif hedefler konularak ve öğrencilerin ilgileri dikkate alınarak gerçekleştirilebilir.

- Boyut/miktar: Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısı değiştirilerek yapılabilir.
- Zorluk: Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirilerek yapılabilir.
- Alternatif hedefler: Aynı materyalleri ve içeriği kullanırken öğrenciler için ders amacını çeşitlendirilerek yapılabilir.
- Öğrencilerin ilgileri: Öğrencilerin ilgileri dikkate alınarak motivasyonlarının artırılması gerekebilir.

<u>Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısını değiştirmeye yönelik olarak</u>;

- Bir seferde tamamlanacak çalışma sayfası sayısını azaltabilir ya da artırabilirsiniz.
- Çalışma sayfasında yer alan soruların sayısını öğrencinin performansına göre azaltabilir ya da artırabilirsiniz.
- Boyanması gereken bölümden bir kısmının boyamasını isteyebilirsiniz, yapılacak işlemlerden bir kısmını yapmasını bekleyebilirsiniz.
- Beden eğitimi dersinde oynanan parkurlu bir grup oyunu varsa bir (ya da birden çok) kısmını tamamlamasını isteyebilirsiniz.
- Türkçe dersinde okunması gereken bir okuma materyalinin bir (ya da birden çok) bölümünü okumasını isteyebilirsiniz.
- Matematik dersinde çözmesi gereken problemlerin sayısını performansına göre azaltabilir ya da artırabilirsiniz.

• Öğrenmesi gereken bir şarkının bir kısmını söylemesine isteyebilirsiniz.

• Tarih dersinde anlatılan olayların bir kısmını özetlenmesini ya da birden çok olay örgüsünü ilişkilendirerek anlatmasını isteyebilirsiniz.

Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirmeye yönelik olarak;

• Kısmen tamamlanmış ders notları verebilirsiniz.

• Çok aşamalı etkinliklerin nasıl yapılacağını aşama aşama görselleri ile anlatıp yönergeleri ard arda sunabilirsiniz.

• Akranlarından göreceli olarak hızlı öğrenen ve sınıf seviyesinin üstünde yer alan öğrenciler için aynı içerikleri daha karmaşık hâle getirebilirsiniz.

Aynı materyalleri ve içeriği kullanırken öğrenciler için ders amacını çeşitlendirmeye yönelik olarak;

• Türkçe dersinde aynı etkinlikle bağlantılı olarak bir öğrenciden kelimenin tanımını yazmasını isterken, diğerinden kelimeyi tanımıyla eşleştirmesini veya kelimeyi sözlü olarak tanımlamasını isteyebilirsiniz.

• Matematik dersinde aynı etkinlikle bağlantılı olarak öğrencilerin bir kısmının verilen geometrik şekil üzerinde çevresini hesaplamasını, diğerlerinin alanını hesaplamasını isteyebilirsiniz.

• Web 2.0 araçları kullanarak çeşitlendirilmiş amaçları öğrencilerinizin gereksinimleri doğrultusunda onlarla paylaşabilirsiniz.

Öğrencilerin ilgilerini içeriğe dâhil etmenin tek bir yolu yoktur. Birden fazla strateji ile bu yapılabilir. Örneğin;

• "Araştırıyorum" stratejisi öğrencileri kendi deneyimlerine dayalı olarak kişisel ilgi alanlarına giren bir konuda araştırmacı olmaya teşvik eder.

• "Sorularım var!" stratejisi öğrencileri bireysel olarak ilgilendikleri soruları sormaya, sorularına nasıl cevap bulabileceklerini bulmaya ve bulduklarını akranlarıyla paylaşmanın yollarını tasarlamaya teşvik eder.

• "Bir ders tasarlıyorum!" stratejisinde öğrenciler bir ders dönemi veya birkaç ders dönemi boyunca ne üzerinde çalışacaklarına karar verirler. Hedefleri belirlerler, zaman çizelgeleri belirlerler, hedeflerine doğru çalışırlar ve kendi ilerlemelerini değerlendirirler.

### 22. Soru: Öğrenme sözleşmesi nedir?

**Cevap:** Öğrenme sözleşmesi, öğrencinin belirli bir süre içinde tamamlayacağı işi yazılı olarak belirleyen öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşmadır. Bir öğrenme sözleşmesi, öğretmenlerin müfredatı öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine veya öğrenme profiline göre farklılaştırmasına olanak tanır.

### 23. Soru: Öğretmenin, öğrenme sözleşmelerini kullanırken dikkat etmesi gereken hususlar nelerdir?

**Cevap:** Öğretmen, öğrenme sözleşmelerini kullanırken aşağıdaki hususları dikkate almalıdır:
• Bazı öğrenciler sözleşmelerini erken tamamlayabilir. Öğretmen buna hazırlanmalı ve öğrenci için içerikle ilgili ek etkinlikler (örneğin bilgisayar etkinlikleri) planlamalıdır.
• Öğrenciler genellikle zamanlarını yönetmek için yardıma ihtiyaç duyarlar. Öğretmenler, öğrencilere programa uymalarına yardımcı olmak için günlük planlama gibi destekler sağlayabilir.

• Beklenmeyen olaylar (örneğin, öğrencinin devamsızlığı, hastalık durumu, vb.) öğrencinin belirtilen son tarihe kadar sözleşmeyi tamamlamasını engelleyebilir. Bu gibi durumlarda, öğretmen sözleşmeyi tamamlamak için ek süre teklif edebilir.

**24. Soru: Kapsayıcı eğitim ortamlarında öğrenme süreçlerine ilişkin düzenlemeler nelerdir?**

**Cevap:** Öğrenme süreçlerine yönelik olarak sunum şekli, öğrencilerin tepkileri, öğrenme, görev tamamlama veya test etme için ayrılan ve izin verilen süre, destek düzeyi, katılım derecesi ve müfredat düzeyinde uyarlamalar yapılabilir.

**25. Soru: Motivasyonu düşük olan öğrenciler için öğrenme süreçleri kapsamında yapılabilecek alternatif çalışmalar nelerdir?**

**Cevap:** Motivasyonu düşük olan öğrenciler için öğrenme süreçleri kapsamında yapılabilecek birtakım alternatifler olabilir:

1. Ders heyecanlı hâle getirilebilir.
2. Sınıf belli öğretimsel hedeflerde çekici hâle getirilebilir.
3. Rutinlerin dışında, etkinliklere öğrenciler tarafından beklenmedik özellikler taşıyan bazı içerikler eklenebilir.
4. Öğrencileri duygusal olarak dâhil etmeye yönelik çaba gösterilebilir. Bunun için onların duygularının farkında olmak, onları iyi gözlemlemek ve paylaşmalarına yönelik rehberlik etmek yardımcı olabilir.
5. Mümkün olduğunda öğrencilerin seçimlerine, etkinlikler içerisinde tercihlerini kullanmasına yönelik özellikler derslere eklenebilir. Örneğin, ilgi alanlarına göre materyaller ve içerikler eklemek gibi.
6. Sınıfı bazen şaşırtabilirsiniz. Her zaman yaptıklarınızdan farklı bir aksesuar, kıyafet ya da öğretimsel uygulama ile bunu yapabilirsiniz. Öğrencilerin sevdiği ve ilgilerini çeken bir konuğu sınıfa davet edebilirsiniz.
7. Okul dışı öğrenme ortamlarını olabildiğince öğrenme süreçlerine dâhil edebilirsiniz.

**26. Soru: Çeşitli nedenlerle öğrenilmiş çaresizlik yaşayan ve ne yaparsa yapsın olmayacağına, yapamayacağına inanan öğrenciler için yapılabilecek alternatif çalışmalar nelerdir?**

**Cevap:** Çeşitli nedenlerle öğrenilmiş çaresizlik yaşayan ve ne yaparsa yapsın olmayacağına, yapamayacağına inanan öğrenciler için de yapılabilecek şeyler olabilir:

• Önce onlar için kısa vadeli hedefler belirlenebilir.

• Yapabildiklerine yönelik geri bildirim verilerek başarabildiklerine olan inançlarını sağlamaları teşvik edilebilir.

• Sevdiği, rol modeli olan kişiler varsa onlarla iletişim kurmaları sağlanabilir ve hatta sınıfta onlarla bir paylaşım ortamı oluşturulabilir.

• Bunların yanında eleştiriye aşırı duyarlı, ebeveynlerinin desteğini çok da görmeyen, çalışma davranışlarına ilişkin sürekli ertelemeci davranan öğrenciler olabilir.

• Her öğrencinin hikâyesi birbirinden farklıdır ve öneriler, sadece yapılabileceklerin minik bir parçasına ilişkin fikir yürütmeye yönelik olup bu kısımda yer almaktadır.

**27. Soru: Uyarlama sürecinin basamakları nelerdir?**
**Cevap:**

- Ne öğretileceğinin kapsamının ve içeriğinin belirlenmesi.
- Nasıl öğretileceğinin belirlenmesi. Öğrencinin herhangi bir değişiklik yapmadan aktif olarak katılıp katılamayacağının kararına varılması.
- Öğretimsel etkinlikler yapılması ve süreç içerisinde katılımın değerlendirilmesi.

- Eğer öğrencinin desteklenmesi gerekiyor ise uygun uyarlamaların belirlenmesi.
- Uyarlamaların yapılması ve amacına ulaşıp ulaşmadığının değerlendirilmesi.

**28. Soru: Öğrenme ürünlerinin uyarlanmasına yönelik olarak "değerlendirme ortamı"nda yapılabilecek düzenlemeler nelerdir?**

**Cevap:** Değerlendirme ortamının uyarlanmasında;

• Hassasiyeti olan öğrenciler için ortamın ısı ve ışık bakımından düzenlenmesi sağlanabilir.

• Görme bakımından desteklenmesi gereken öğrenciler için aydınlık bir ortam tercih edilebilir.

• Mümkünse, olabildiğince en sessiz şekilde ve zeminde hareket edilmesi için dikkat dağıtıcı olmayan yer zemin kaplamasına sahip yerler tercih edilebilir.

• Bireysel sınavlarda ya da grup değerlendirmelerinde ona göre ortam seçilmelidir.

• Kalabalık bir ortamdan ziyade oturuş düzeninin öğrencilere uygun olduğu sakin bir ortam tercih edilebilir.

**29. Soru: Öğrenme ürünlerinin uyarlanmasına yönelik olarak "değerlendirme yöntemi" ile ilgili olarak yapılabilecek düzenlemeler nelerdir?**

**Cevap:** Değerlendirme yöntemi ile ilgili olarak;

• Yazılı sınavlar, testler, grup ödevleri gibi çeşitlendirilmiş değerlendirme yöntemleri kullanılabileceği gibi bunların yapıldığı materyallerin uyarlanması da çok önemlidir.

• Örneğin, testlerde mümkünse uzun soruların yer almaması; tamamı boşluk doldurma ya da çoktan seçmeli sorular yerine farklı türde (doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma, yorum yazma gibi) soruların bir arada yer aldığı; eşleştirme, seçenekleri işaretleme, yazmayı içeren değerlendirmeler yapılmalıdır.

• Derslerin yapısına da uygun olabilecek şekilde uygulamalı değerlendirmeler de tercih edilmelidir.

• Bazı sınavlarda web 2.0 araçları kullanılarak değerlendirme yapılması da öğrenciler açısından pratik olabilir.

• Bununla birlikte, farklı bilişsel seviyelerde soruların yer alması öğrencilerin yeterliklerini göstermeleri açısından önemlidir. Ayrıca; bilgi ve kavramaya yönelik sorularla beraber analiz, sentez düzeyinde soruların da olması ölçme açısından isabetli olacaktır.

**30. Soru: Öğrenme ürünlerinin uyarlanmasına yönelik olarak "değerlendirme materyalleri" ile ilgili olarak yapılabilecek düzenlemeler nelerdir?**

**Cevap:** Değerlendirme materyalleri ile ilgili olarak;

• Yazılı dokümanlar var ise bunun okunabilirliğinin organize edilmesi çok önemlidir. Gerekiyorsa büyük puntolu yazılar, Braille ile yazılmış kâğıtlar kullanmak uygun olabilir.

• Resim ve müzik dersinde kullanılacak çizgili/yazılı materyallerin çizgilerine dokunsal özellikler eklenmesi,

• Matematik dersinde gerekiyorsa hesap makinesi kullanımına izin verme,

• Yazılı metinleri okuyup anlamada sorun yaşayan öğrenciler için seslendirilmiş metinler kullanılması ve IPadlerin sürece entegre edilmesi rahatlık sağlayabilir.

**31. Soru:** **Öğrenme ürünlerinin uyarlanmasına yönelik olarak "süre" ile ilgili olarak yapılabilecek düzenlemeler nelerdir?**

**Cevap:** Öğrencileri zorlayan ve endişelerini artıran bir diğer önemli husus *sınavların süresidir*:

• Sınavlarda ihtiyacı olan öğrencilere ek süre tanınması,

• Ara verme gereksinimi olan öğrencilere kısa molalar sağlanması,

• Yanlarında yiyecek bulundurması gereken öğrencilere fırsat tanınması,

• Sınav süresine ilişkin hatırlatmalar yapılması önemlidir.

• Bununla birlikte yönergeleri anlamakta zorlanan öğrenciler için yönergelerin basitleştirilmesi ve bu şekilde sınav materyallerinde yer verilmesi onlar için kolaylaştırıcı olacaktır.

**32. Soru:** **Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her kademede ve türdeki eğitim kurumlarında, eğitim ve öğretime maddi ve manevi katkıda bulunmak ve bu amaçla yeni kaynaklar sağlamak üzere 1981 yılında kurulan vakıf hangisidir?**

**Cevap:** Millî Eğitim Vakfı (MEV)

**33. Soru:** **Yetenekli fakat maddi olanaklardan yoksun çocukların ve gençlerin eğitim ve öğrenimlerini sağlamak için yardım etmek, ülkemize ve insanlığa katkılar yapacak öncü gençleri ve onların yetişecekleri eğitim sistemini desteklemek amacıyla 1967 tarihinde eğitime gönül vermiş 205 hayırsever tarafından kurulan vakıf hangisidir?**

**Cevap:** Türkiye Eğitim Vakfı (TEV)

**34. Soru:** **1928 yılında Atatürk'ün direktifleriyle kurulan, yeterli maddi olanağa sahip olmayan ahlaklı, anlayışlı ve çalışkan Türk çocuklarının eğitimlerini destekleyen ve Türk eğitim hayatına maddi ve bilimsel katkılar sağlamayan dernek hangisidir?**

**Cevap:** Türk Eğitim Derneği (TED)

**35. Soru:** **1995 yılında "devlet tarafından verilen temel eğitime destek olmak" amacıyla kurulan, ilköğretim çağındaki çocuklara "okul dışı eğitim desteği" veren, oluşturduğu özgün eğitim programlarını ülke genelinde kurduğu Eğitim Parkları, Öğrenim Birimleri ve "Sosyal Etkinliklere Destek Protokolü" kapsamında ilköğretim okullarında, gönüllüleri aracılığı ile hayata geçirmeye çalışan vakıf hangisidir?**

**Cevap:** Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)

**36. Soru:** **1979 yılında çocuk köyleri kurmayı ve yaşatmayı amaç edinmiş gönüllü kişiler tarafından kurulan, korunmaya muhtaç çocukların (koruncukların), "Çocukköyü"ne geldikleri andan itibaren bir aile ortamında sağlıklı gelişmeleri, eğitim ve öğretim görmeleri, kişisel yeteneklerini geliştirmeleri, geleceğe hazır ve topluma faydalı bireyler olmaları için çalışman vakıf hangisidir?**

**Cevap:** Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı

**37. Soru:** **2010 Kasım ayında alternatif bir okul modeli geliştirmek ve bu modelin uygulandığı okullar açmak amacıyla kurulan, Türkiye'deki mevcut eğitim sisteminin gelişime açık yönlerini tespit etmek, sorunlara çözüm önermek ve sistemli çalışma ile araştırmalara dayanan alternatif bir okul modeli oluşturmaya çalışan dernek hangisidir?**

**Cevap:** Başka Bir Okul Mümkün Derneği

**38. Soru: Okulların ailenin eğitimdeki birincil rolü kapsamında dikkate alması gereken ilkeler nelerdir?**

**Cevap:** Aileler, çocuklarının ilk eğitimcileridir ve okul yıllarında ve daha sonraki zamanlarda çocuklarının öğrenmelerini ve gelişimlerini etkilemeye devam ederler. Okulların ailenin eğitimdeki birincil rolünü tanıması gerekir. Bu nedenle, ailelerin ve okulların ortaklık içinde çalışması önemlidir. Literatür taraması aile-okul iş birliği kapsamında aşağıdaki ilkelerin dikkate alınmasını ve bir aile-okul eylem ekibinin ya da çalışma grubunun, okul ve ev arasında, aşağıdaki önerilen stratejilerin uygulaması gerektiğini ortaya koymaktadır:

- İletişim ve etkin katılım
- Evde ve okulda öğrenmeyi birleştirme
- Topluluk ve kimlik oluşturma
- Ailenin rolünü tanıma
- Ortak karar verme süreçleri oluşturma
- Okulun dışında da iş birliği yapma

**39. Soru: Ülkemizde mülteci eğitimindeki sorunlar nelerdir?**

**Cevap:** Bu sorunların başlıcaları aşağıdaki başlıklar altında ele alınabilir:

• Psikososyal (travmalar)

• Uyum (farklı kültür)

• Dil ve iletişim (farklı dil)

• Sistemsel (farklı eğitim sistemi)

• Ailevi (kayıplar, yoksulluk…)

**40. Soru: Kapsayıcı pedagojiyi temele alan eğitim yaklaşımlarının genel özellikleri nelerdir?**

**Cevap:**

| Çok Kültürlü Eğitim | Kültürler Arası Eğitim | Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim |
|---|---|---|
| Etnik merkezden uzak, farklılıklara saygı gösteren anlayış | Farklı kültürleri anlamaya çalışan ve saygı duyan bir anlayış | Sosyal entegrasyon kapsamında, bütünleşme bilincine dayalı bir anlayış |
| Yasal haklar ile tüm bireyler eşit haklar ile sunulan eğitim | Herkesin eğitimi amacıyla farklılıklara odaklanmadan sunulan eğitim | Bireyin kültürel değerlerini, düşünce ve deneyimlerini sürece dâhil ederek üst düzey beceri geliştirme amaçlı sunulan eğitim |
| Farklı kültürde yaşam becerisi kazanmaya odaklanır. | Evrensel değerleri aktarmaya odaklanır. | Farklılıklardan yararlanarak sosyal ve akademik beceri geliştirmeye odaklanır. |

**41. Soru: Ayrımcılığın nedenleri ve türleri nelerdir?**

**Cevap:** Ayrımcılık çeşitli nedenlerle ortaya çıkmaktadır ve çeşitli türleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları;

*Etnik köken ayrımcılığı*: Irk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayrım etnik köken ayrımcılığını ifade eder. Dilde yerleşik ırkçı kalıplar veya okul ortamında farklı etnik kökenden gelen öğrencilere yapılan aşağılama ve tacizler, etnik kökene dayalı ayrımcılığa örnek verilebilir.

*Dinî inanç ayrımcılığı*: Toplumsal yaşamın herhangi bir alanında bireylerin inançlarından dolayı dışlanması veya engellenmesidir. Başörtülü bir kadının eğitim hakkının engellenmesi veya farklı dinlere yönelik hakaret anlamı içeren ifadeler dinî inanç ayrımcılığına örnektir.

*Cinsiyet ayrımcılığı*: Toplumsal yaşamda kişilerin cinsiyetlerinden dolayı dışlanması ya da engellenmesidir. Kadınların eğitim ve çalışma imkânlarından eşit olarak yararlanamaması veya cinsiyet rollerinin kesin kalıplar şeklinde belirlenmesi bunlara örnek olarak verilebilir.

*Sosyo-ekonomik düzey*: Kişinin toplumsal yaşamda sosyo-ekonomik düzeyinden dolayı diğerlerinden farklı muamele görmesini ifade eder. Okulda fakir bir aileden gelen bir öğrencinin öğretmen veya okul yöneticileri tarafından farklı muamele görmesi bu duruma örnektir.

*Engellilik veya özel gereksinimler*: Bireylerin genetik birtakım problemler ya da hayatlarının belirli bir dönemindeki hastalık veya kaza sonucunda bedensel veya zihinsel olarak ortaya çıkan özel durumlarından dolayı ayrımcılığa maruz kalma durumudur.

**42. Soru: Okul ortamlarında öğretmenlerin ayrımcı davranışlar gösterdiği bazı durumlar nelerdir?**

**Cevap:**

• Potansiyellerini dikkate almadan bazı öğrencilerden diğerlerine göre daha düşük beklenti içinde olmak,

• Öğrenciyi ticari bir kaynak gibi görmek; ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre davranmak,

• Cinsiyet ayrımcılığı ve özel gereksinime ihtiyacı olan veya engelli öğrencilere yapılan ayrımcılık,

• Farklı kültürlerden gelen öğrencilere yapılan ayrımcılık,

• Başarılı öğrencileri kayırma ve özel ilgi gösterme; sınıf ve şubeler arası ayrımcılık,

• Dinsel ve etnik ayrımcılık; tanıdık ve yakınlarını kayırmak.

**43. Soru: Kapsayıcı eğitim yeterlik alanları nelerdir?**

**Cevap:** Kapsayıcı eğitim yeterlik alanları; bilgi, beceri, tutum olmak üzere üç düzeyde tanımlanabilir. *Bilgi* düzeyindeki öğretmen yeterlikleri kapsayıcı eğitim uygulamalarını hayata geçirmek için gerekli bakış açısı ve kaynaklara sahip olmakla ilişkili yeterlik alanlarını içermektedir. *Beceri* düzeyindeki yeterlikler ise kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmak, öğrenme ve öğretme sürecini tüm çocukları kapsayacak şekilde uyarlamak, gelişim ve öğrenmeyi kapsayıcı şekilde değerlendirmek için gerekli yeterlik alanlarını ve becerilerini içermektedir. Son olarak, *tutum* düzeyindeki yeterlikler ise kapsayıcı eğitime ilişkin olumlu tutum ve eğilimler sergilemek ve eğitimin diğer paydaşlarının kapsayıcı paradigmaya karşı olumlu tutumlar benimsemesini sağlamak üzere gerekli yeterlikleri kapsamaktadır.